

Niniejszy dokument nie stanowi doręczenia w trybie art. 15 zzs⁹ ust. 2 ustawy COVID-19 (Dz.U.2021, poz. 1842)

Sygn. akt I ACa 549/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 listopada 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Marek Boniecki
Protokolant:	Michał Góral

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 24 listopada 2021 r.
w Krakowie

sprawy z powództwa Skarbu Państwa - Wojewody (...)

przeciwko T. P.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Nowym Sączu

z dnia 31 stycznia 2020 r. sygn. akt I C 579/19

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 8100 (osiem tysięcy sto złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.**

SSA Marek Boniecki

Sygn. akt I ACa 549/20

Uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie

z dnia 27 września 2019 r.

Wyrokiem z 31 stycznia 2020 r. Sąd Okręgowy w Nowym Sączu oddalił powództwo Skarbu Państwa – Wojewody (...) przeciwko T. P. o zapłatę kwoty 237.603,58 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie tytułem zwrotu nienależnego świadczenia w rozumieniu art. 410 §2 k.c. oraz orzekł o kosztach procesu.

Sąd Okręgowy ustalił stan faktyczny szczegółowo zaprezentowany w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, z którego to uzasadnienia wynika, że:

- wyrokiem z 11 października 2011 r. Sąd Okręgowy w R. zasądził od Skarbu Państwa - Wojewody (...) na rzecz T. P. 200.000 zł z odsetkami tytułem zadośćuczynienia za krzywdę za naruszenie dóbr osobistych T. P. w wyniku zamiany jego z innym noworodkiem, do której doszło w styczniu (...)r. w szpitalu w P.;

- wyrokiem z 8 marca 2012 r. Sąd Apelacyjny w R. oddalił apelację Skarbu Państwa i zasądził rzecz T. P. zwrot kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym;

- Wojewoda (...) w imieniu Skarbu Państwa, nie chcąc dopuścić do postępowania egzekucyjnego, wypłacił na rzecz T. P. 200.000 zł tytułem zadośćuczynienia, 35.046,58 zł tytułem odsetek ustawowych oraz kwoty 2.557 zł tytułem zwrotu kosztów procesu; przelew został wykonany 15 marca 2012 r.; T. P. otrzymał łącznie 237.603,58 zł;

- 14 marca 2012 r. Skarb Państwa wniósł do Sądu Apelacyjnego w R. o sporządzenie uzasadnienia wyroku z 8 marca 2012 r., przesyłając odpis wniosku pełnomocnikowi T. P., który odebrał je 19 marca 2012 r.;

- na skutek rozpoznania skargi kasacyjnej Skarbu Państwa Sąd Najwyższy wyrokiem z 17 kwietnia 2013 r. uchylił ww. wyrok Sądu Apelacyjnego w części oddalającej apelację od wyroku uwzględniającego powództwo m.in. na rzecz T. P. oraz orzekającej o zwrocie kosztów postępowania apelacyjnego na jego rzecz i w tym zakresie przekazał sprawę do rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w R.; Sąd Najwyższy uznał, że art. 448 k.c. w obecnie obowiązującym brzmieniu nie ma zastosowania do zobowiązań powstałych na skutek naruszenia dóbr osobistych przed dniem 28 grudnia 1996 r.;

- wyrokiem z 11 grudnia 2014 r. Sąd Apelacyjny w R. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo i nie obciążył T. P. kosztami procesu.

- Wojewoda (...) w imieniu Skarbu Państwa pismem z 5 kwietnia 2016 r. wezwał pozwanego do zwrotu 235.046,58 zł z odsetkami ustawowymi od 11 grudnia 2014 r.; pozwany nie spełnił świadczenia w określonym terminie;

- pozwany po rozliczeniu z pełnomocnikiem faktycznie otrzymał 180.000 zł, które spożytkował na koszty leczenia swoje i żony, darowizny dla najbliższych i parafii oraz na budowę domu wspólnie z synem;

- pozwany mieszka z żoną i synami w mieszkaniu o pow. 60 m², utrzymuje się z emerytury w kwocie 3000 zł miesięcznie, a jego żona z emerytury w kwocie 1600 zł miesięcznie, lecz się na wiele schorzeń;

- pozwany nie miał świadomości konieczności zwrotu wypłaconych pieniędzy tytułem zadośćuczynienia; obecnie nie posiada żadnych środków ani oszczędności pozwalających na zwrot wypłaconej mu sumy; zainicjowanie przez Skarb Państwa sprawy o zwrot świadczenia odbiło się negatywnie na zdrowiu pozwanego.

W ustalonym przez siebie stanie faktycznym, po dokonaniu analizy zebranego w sprawie materiału dowodowego, Sąd Okręgowy uznał powództwo za nieuzasadnione, przyjmując, że spełnienie przez Skarb Państwa wypłaconego pozwanemu świadczenia czyniło zadość zasadom współzycia społecznego (art. 411 pkt 2 k.c.), a nadto pozwany nie jest już wzbogacony (art. 409 k.c.).

Wyrok powyższy zaskarżył w całości apelacją powód, wnosząc o jego zmianę poprzez uwzględnienie powództwa, ewentualnie uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Apelujący zarzucił naruszenie: 1) art. 233 §1 k.p.c. poprzez naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów, polegające na błędnym, niezgodnym z zasadami logiki i doświadczenia życiowego przyjęciu, że pozwany pozyskał wiedzę o obowiązku zwrotu świadczenia dopiero w 2013 r., w sytuacji gdy z przeprowadzonych dowodów wynika, że pełnomocnikowi powoda w tamtym postępowaniu doręczono odpis zapowiedzi skargi kasacyjnej już 19 marca 2012 r., nadto powodowi w lipcu 2012 r. doręczono

odpis skargi kasacyjnej, od tego momentu winien się liczyć z obowiązkiem zwrotu świadczenia; 2) art. 233 §1 k.p.c. poprzez naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów, polegające na braku wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i błędne, niezgodne z zasadami logiki

i doświadczenia życiowego przyjęcie, że w oparciu o środki dowodowe w postaci zeznań świadków oraz przesłuchanie strony pozwany udowodnił, że całość uzyskanego świadczenia zużył w bliżej nieokreślonym czasie, ale przed dowiedzeniem się o postępowaniu ze skargi kasacyjnej w 2013 r., w sytuacji gdy dowody te nie wskazują wysokości wydatkowanych kwot, terminów, w których pozwany środki te wykorzystał, a co za tym idzie, brak jest podstaw do uznania za udowodnione tych okoliczności; 3) art. 365 §1 i art. 366 k.p.c. poprzez ich niezastosowanie i rozstrzygnięcie o istnieniu podstawy do przyznania pozwanej świadczenia za zdarzenie, do którego doszło w 1953 r., w sytuacji osądzenia przedmiotowej kwestii prawomocnymi wyrokami; 4) art. 411 pkt 2 k.c. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na uznaniu, że w okolicznościach niniejszej sprawy dochodzone przez powoda roszczenie stanowi świadczenie czyniące zadość zasadom współżycia społecznego, a zatem wyłączona pozostaje możliwość jego zwrotu jako świadczenia nienależnego; 5) art. 410 §1 i 2 w zw. z art. 405 k.c. poprzez ich niezastosowanie w sytuacji wystąpienia ustawowych przesłanek do zwrotu nienależnego świadczenia na podstawie *condictio causa finita*; 6) art. 409 k.c. w zw. z art. 405 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że pozwany winien się liczyć z obowiązkiem zwrotu świadczenia dopiero w bliżej nieokreślonym momencie w 2013 r., w sytuacji gdy prawidłowo dokonana przez Sąd wykładnia przepisów nakazuje uznanie, że w związku z uzyskaniem przez pozwanego informacji o złożeniu wniosku o uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w R. w marcu 2012 r. lub o wywiedzeniu skargi kasacyjnej w lipcu 2012 r. już w tym momencie powinien się liczyć z możliwością zmiany orzeczenia i obowiązkiem zwrotu uzyskanego świadczenia; 7) art. 409 k.c. w zw. z art. 405 k.c. poprzez jego błędną wykładnię

i niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że pozwany nie jest już wzbogacony, w sytuacji gdy z ustalonego przez Sąd stanu faktycznego wynika, że pozwany środki wydał na wynagrodzenie pełnomocnika, koszty postępowania, zakup leków i leczenie, zakup fotela do masażu, co nie stanowi o utracie przysporzenia.

W odpowiedzi na apelację pozwany wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy prawidłowo, z poszanowaniem reguł wyrażonych w przepisie art. 233 §1 k.p.c. ustalił stan faktyczny sprawy, co sprawiło, że Sąd Apelacyjny przyjął go za własny.

Jakkolwiek skarżący podniósł zarzuty naruszenia ww. przepisu, to dotyczyły one nie tyle ustaleń faktycznych, ile wyciągniętych z nich przez Sąd pierwszej instancji wniosków.

Zgodzić należy się z apelującym odnośnie do tego, że przyjęcie w okolicznościach badanej sprawy, jakoby pozwany o możliwości zwrotu świadczenia miał dowiedzieć się dopiero w 2013 r., kłóci się z zasadami logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego, skoro w tym lipcu 2012 r. nastąpiło doręczenie odpisu skargi kasacyjnej.

Rację przyznać także trzeba skarżącemu co do braku wykazania przez pozwanego, w jaki sposób, kiedy i jakie konkretnie kwoty wydatkował z wypłaconego mu świadczenia przed powzięciem wiedzy o możliwości skutecznego domagania się jego zwrotu przez Skarb Państwa. Ani zeznania świadków, ani zeznania pozwanego nie pozwalają na czynienie w tym zakresie kategoriycznych ustaleń. O ile bowiem dowody te wiarygodnie wskazują, że obecnie pozwany nie dysponuje już żadnymi środkami pieniężnymi pochodzącymi ze świadczenia powoda, o tyle nie jest wiadomo, które konkretnie wydatki zostały poczynione po powzięciu wiedzy o wniesieniu skargi kasacyjnej. Zauważyć w tym miejscu wypada, że samo złożenie wniosku o uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji, nie świadczy o zamiarze jego zaskarżenia, szczególnie w przypadku podmiotów publicznych, które de facto wnioski takie składają we wszystkich sprawach.

Nie sposób natomiast zgodzić się z powodem co do uchybienia przez Sąd Okręgowy art. 365 §1 k.p.c. i art. 366 k.p.c. Stwierdzenie, że na skutek wadliwego działania służb medycznych w (...) r. doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda w żaden sposób nie stoi w sprzeczności z wyrokiem Sądu Apelacyjnego w R. z 11 grudnia 2014 r. czy wyrokiem Sądu Najwyższego uchylającym wyrok zasądający. Analiza uzasadnień obu tych orzeczeń prowadzi do wniosku, że jedyną podstawą ostatecznego oddalenia powództwa był brak podstawy prawnej do zasądzenia zadośćuczynienia bezpośrednio na rzecz poszkodowanego, a nie brak naruszenia jego dóbr osobistych. W rozpoznawanej aktualnie sprawie Sąd pierwszej instancji nie przypisał powodowi odpowiedzialności cywilnoprawnej, lecz wyłącznie moralną.

Trafnie natomiast apelujący zarzucił wadliwe zastosowanie przez Sąd Okręgowy art. 409 k.c. Za ugruntowany i zasługujący na aprobatę uważa należy pogląd, zgodnie z którym od konieczności zwrotu korzyści uwalnia tylko takie zużycie, które nie łączy się z uzyskaniem ekwiwalentu czy też innej korzyści dla majątku wzbogaconego. Wszelkie zatem przypadki wyzbycia się (utruty) korzyści połączone z zaoszczędzeniem sobie wydatków z własnego majątku przesłanki tej nie wyczerpują (por. wyrok Sądu Najwyższego z 25 września 2014 r., II CSK 779/13). W rozpoznawanej sprawie wydatki pozwanego związane z kupnem określonych przedmiotów, udziału w nieruchomości czy nakładów na nią skutkowały powstaniem określonych ekwiwalentów w majątku pozwanego. Z kolei pokrycie kosztów pomocy prawnej czy leczenia ze spełnionego przez powoda świadczenia spowodował z kolei zaoszczędzenie wydatków na ten cel z innego majątku wzbogaconego. Co do pozostałych wydatków, tj. darowizn, pozwany, na którym zgodnie z regułą wyrażoną w art. 6 k.c. spoczywał w tym zakresie ciężar dowodu, nie wykazał, aby poczynione one zostały w czasie, gdy nie mógł się on jeszcze liczyć z obowiązkiem zwrotu świadczenia.

Prawidłowo natomiast zastosował Sąd Okręgowy art. 411 pkt 2 k.c., co skutkowało musiałoby oddaleniem powództwa w całości.

W rozpoznawanej sprawie poza sporem pozostawało, że pozwany, na skutek zamiany noworodków z jego udziałem, co zdarzyło się w (...) r., doznał szkody niemajątkowej.

W świetle ustaleń Sądu pierwszej instancji, podobnie zresztą jak stanu faktycznego przyjętego za podstawę orzekania w sprawie (...) Sądu Okręgowego w R., nie może budzić także żadnych wątpliwości znaczny rozmiar krzywdy T. P., dla wyrównania której kwota 200.000 zł nie jawiła się jako wygórowana. Niesporne było także, że to Skarb Państwa był w relevantnym okresie odpowiedzialny za ewentualne szkody spowodowane przez personel szpitala w P., która to jednostka podlegała wówczas przepisom ustawy z 28 października 1948 r. o zakładach społecznych służby zdrowia i planowej gospodarce w służbie zdrowia (Dz. U. Nr 55, poz. 434 ze zm.).

Sąd Najwyższy w wyroku z 17 kwietnia 2013 r., sygn. akt (...), przesądził, że Skarb Państwa – Wojewoda (...) nie ponosi względem T. P. odpowiedzialności za naruszenie jego dóbr osobistych na podst. art. 448 k.c., który nie obowiązywał w dacie zdarzenia wywołującego szkodę. Z kolei Sąd Apelacyjny w R. w uzasadnieniu wyroku reformatoryjnego oddalającego powództwo T. P. poddał żądanie pozwu dodatkowej analizie poprzez pryzmat m.in. art. 11 ustawy z 18 lipca 1950 r. - Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz. U. Nr 34, poz. 311), art. 157 §3 i art. 165 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 27 października 1933 r. - Kodeks zobowiązań (Dz. U. Nr 82, poz. 598 ze zm.), nie znajdując jakiegokolwiek podstawy prawnej do uwzględnienia żądania zadośćuczynienia za pozbawienie T. P. prawa do wychowywania się w biologicznej rodzinie.

W konsekwencji poczynionych wyżej wywodów dojść należało do przekonania, że spełnione zostały formalne przesłanki do żądania zwrotu nienależytego świadczenia na podst. art. 410 §1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. Mimo konstatacji o spełnieniu przez powoda świadczenia, które okazało się nienależyte, uwzględnieniu powództwa stanął na przeszkodzie art. 411 pkt 2 k.c. W judykaturze powszechnie przyjmuje się, że przepis ten znajduje zastosowanie w sytuacji, gdy ten, kto spełnił świadczenie, nie był prawnie zobowiązany, lecz można mu przypisać moralny obowiązek wobec przyjmującego świadczenie; w takiej sytuacji spełnienie świadczenia czyni zadość zasadom współżycia społecznego. Jednocześnie o tym, czy świadczenie czyni zadość zasadom współżycia społecznego decyduje każdorazowo całokształt okoliczności konkretnego przypadku (por. wyrok Sądu Najwyższego z 2 marca 2010 r., II PK 246/09 i orzeczenia tam przywołane). Z przytoczonych wyżej okoliczności wynika, że jedyną w istocie przyczyną, dla której pozwany nie mógł żądać skutecznie naprawienia swojej krzywdy był brak stosownego uregulowania prawnego

w dacie zdarzenia wywołującego szkodę niemajątkową. Zauważyć jednak wypada, że już w tym czasie można było domagać się zadośćuczynienia za naruszenie określonych dóbr osobistych, a ostatecznie dobro eksponowane przez pozwanego uzyskało ochronę w okresie późniejszym. Świadczy to jedynie o niedoskonałości uregulowań prawnych obowiązujących w czasie zdarzenia wywołującego szkodę. Jako oczywisty jawi się także fakt, że za tragiczną pomyłkę, która miała wpływ na całe życie pozwanego, odpowiedzialny jest personel szpitala, za który odpowiedzialny był Skarb Państwa. Doszło zatem do sytuacji, w której podmiot, który powinien ponieść odpowiedzialność za krzywdę uniknął jej z tego powodu, że nie przewidział w systemie prawnym, który leżał w jego wyłącznej gestii, odpowiednich instrumentów prawnych chroniących osobę poszkodowaną. W tych okolicznościach moralny obowiązek naprawienia krzywdy wydaje się w ocenie Sądu Apelacyjnego oczywisty. Podkreślenia wymaga obecna sytuacja materialna i zdrowotna pozwanego, która uczyniłaby obowiązek zwrotu świadczenia dodatkowym źródłem jego cierpień.

W konsekwencji powyższego nie mógł się także ostać zarzut obrazy art. 410 §1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację jako bezzasadną.

Za podstawę rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego, które po stronie pozwanego ograniczyły się do wynagrodzenia adwokata przyjęto art. 98 §1 k.p.c. w zw. z art. 391 §1 k.p.c. oraz §2 pkt 7 w zw. z §10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.).

SSA Marek Boniecki